

գումարտակով յետ շարտեց վրաց զօրքերը Հախպատի և Ախտովայի միջև և գրաւեց 2 գնդացիք: Ռոտմիստր Փիրումեանի հարիւրեակը քչեց վրացիներին և գրաւեց Լաւար սարը՝ գրաւելով 2 գնդացիք և գերելով 15 վրացիներ: Գիշերուայ ժամը 2-ին հայ կամաւորները ուսմբերով պայթեցրին գրահապատներէց մէկը: Լուսարացին գնդ. Տէր-Նիկողոսեանը գրաւեց Միխայլովկա գիւղը և առաջ ուղարկեց խուզարկուներ:

Դեկտ. 14-ին և 15-ին հայ զօրքերի յառաջխաղացումը անցաւ շատ յաջող: Նրանց ճնշման տակ վրացիները պարպեցին և Ալլահվերդին: Դեկտ. 16-ին, լուսարացին, գնդ. Տէր-Նիկողոսեանի ուժերը անցան յարձակման՝ գրաւելու համար Բոնիս-Պաչէն-Եկատերինֆելդը: Նոյն օրը, առաւօտեան, Կորոլիովի Հայրումի խումբը, մի խիստ յաջող շարժումով, ոչնչացրեց վրացական մի գունդ և գրաւեց Հայրում կայարանը: Վրացիներից գերի բնկան 12 սպաներ գնդ. Վաչնաձէի գլխաւորութեամբ և 300 զինւորներ: Մօտ 200 հոգի սպանւեցին ու վիրաւորւեցին, միւսները փախան: Մեր կողմից սպանւեցին տեղակալ Մուկուչ Տէր-Յովհաննիսեանը և մի զինւոր, վիրաւորւեցին 7 հոգի: Տէր-Նիկողոսեանի և Նեստերովսկիի զօրամասերը շարունակեցին ճնշել վրացիներին դէպի հիւսիս: Վրաց կողմից սկսեցին երևալ Թիֆլիսից հասած թարմ ուժեր:

Դեկտ. 17-ին արևելքից գլխապետ Թարվերդեանի ու արևմուտքից Փիրումեանի խիզախ գրոհով ջարդ ու փշուր եղան 5րդ և 6րդ վրացական գնդերը և գվարդիայի ու սահմանապահ գումարտակները: Գրաւեցին 2 հասուբիցներ, 2 դաշտային թնդանօթ, 25 գնդացիք և Ախթալա կայարանի մօտ 2 կազմ ու պատրաստ գրահապատ գնացքներ, որոնք տեղն ու տեղը գործադրութեան գրեցին հակառակորդի դէմ: Վրացիները ցոյց տւին կատաղի դիմադրութիւն և կուրի դաշտը թողին 60 դիակ: Վրաց ճակատի հրամանատար զօր. Յուլուկիձէն, բոլորովին ջախջախւած, հապճեպով փախաւ Հայրում—Սաղախլու գիծը՝ հայերի ձեռքը թողնելով նոյնիսկ իր վագոնը մէջի իրերով:

Մերոնք շարունակեցին յառաջխաղացումը. Կորոլիովի զօրասիւնը մօտեցաւ Սաղախլուին և կուրի բռնեց թշնամու հետ: Դեկտ. 18-ին, առաւօտեան, գնդ. Տէր-Նիկողոսեանը գրաւեց Բոնիս-Պաչէնը: Կուրի պայմանները շատ ծանր էին. ձիւն, ցուրտ, հագուստի ու սնունդի պակասութիւն: Բայց և այնպէս զօրքի տրամադրութիւնը բարձր էր: Երբեմն ճակատամարտները ստանում էին արիւնահեղ բնոյթ, տեղի էին ունենում կատաղի սելիամարտներ: Ախթալա կայարանի մօտ, ուր գրաւեցին գրահապատները՝ 4րդ գնդի առաջին և երրորդ վաշտերը արագ ու վճռական հարւածով խփեցին թշնամուն և սելիներով խուճապային փախուստի մատնեցին: Զայն թեւ վրա, օգնական ուժեր ստանալով, վրացիները դիմեցին հակադրոհի Բոնիս-Պաչէնի վրա, բայց մերոնց սպանիչ կրակի տակ՝ փախան դէպի Արուխլու գիւղը: